

Narodopisna češko-slovanska razstava v Pragi I. 1895.

(E. Gangl.)

II.

Šolstvo.

Prireditelji češkoslovanske narodopisne razstave v Pragi so odkazali narodnemu šolstvu odlično mesto. Gospodje, ki so na malem prostoru z vstrajnim in češkemu narodu lastnim požrtvovalnim delovanjem nakopičili veliko, takó impozantno zgodovino razvoja svojega naroda, vedeli so gótovo, da je narodna ljudska šola kamen, na katerem se je jelo graditi poslopje narodove prebuje in njega takó velikanskega napredka. Sirom češke domovine, tamkaj po onem ravnem svetu in ob obmejnem ponosnem in bogatem gorovji stojé vstrajno in mirno delujoče ljudske šole, ki širijo narodno zavest in ljubezen do dela daleč na okrog. In to delo sega od jedne šole do druge, od vasi do vasi — kakor nekaka mreža je razpleteno po češkem svetu, kakor veriga, ki speta sama s seboj, nima nikjer konca, nikjer kraja! In razpasti ne more, zakaj vzdržuje jo napredno in narodno češko učiteljstvo, ki z enakim duhovstvom daruje sile svojega telesa in duha svojemu narodu. Iz s kakim navdušenjem, s koliko radostjo! Prepričal sem se o tem sam za svojega bivanja v Pragi in v nje okolici. Toda o tem pozneje!

Na razstavi torej, précej blizu vhoda, sta stala dva paviljona. Lesena sicer, a okusno zgrajena — podobna drugim v razstavi. „Školstvi“ — z velikimi črkami zapisano sem čital to besedo nad vhodom v prvi, večji paviljon. Od zunaj torej jednoličnost, notri šolstvo — duša narodova! Kakšna je neki ta? O, velika je od svojega početka do dneva, ko se je v polni svoji lepoti, v cvetu svojem prostrla očem onega naroda, med katerim je vzrasla, kateremu je postala last — prostrla na upogled zató, da jo gleda ljudstvo, da vidi v nji, kaj zna, kaj zmore že takrat, ko komaj začne govoriti. In prepričan sem, da je stopal pred dušnim očesom mnogoterega Čeha, ki si je ogledoval ravno to razstavo, rod za rod. Tiho, kakor je začel živeti, vedno glasneje — z mečem v roki, s slavno, krvavo pisano knjigo zgodovine, hrupno, odločno, zmagovalno, dalje in dalje, rod za rod, do onih dnij, ko je s prosveto oslavljen, močan in velik v svoji kulturi dosegel mesto, na katerem stoji danes, s katerega zre pod seboj na lastni svet, ki ga dičijo prirodne krasote, a bolj še krasote velike domače zgodovine! In v zadnjih vrstah med mladim zarodom je zagledal tudi znan obraz starega znanca! Kdo neki je ta? Ob pogledu nanj stopa mu živo pred oko ona doba, katero je preživel v prvi šoli, ko je delal to, kar vidi tu pred seboj,

ko se je učil ljubiti svojo domovino z onim ognjem, ki še danes plapolja v njega prsih. Kakó je bil srečen tedaj! Spodbudna beseda učiteljeva je vzbudila v njem hrepenenje po uku, po domači pesmi, domačem pismu, domači besedi. Z vso marnostjo svojo je živel mlade svoje dni ponosen na slavne može rodne zemlje, katerih čine mu je opisovala ljudska šola, katere je skušal posnemati otrok še z delom, ki nosi domu korist. O, mlada domovinska ljubezen v mladi duši, kakó plemenito deluje na vse poznejše otrokovo delovanje, na delovanje mladeničevo, moževo, starčevo! Dasi se stara po letih, ostaja mu mlado srce in v srci to, kar mu je plemenitega dala mladost. Saj se je vsak v onih dneh na slovanskem severu prepričal o navdušeni domovinski ljubezni, o ponosu sleharnega Čeha na svoj dom, o gostoljubji njegovem, o čednostih, katerim ne vem pravega imena. In od kod bi prišlo vse to, da nima narod narodne šole? — Ko torej zre znanec naš svojemu znancu v obraz, zna, da je ravno on tisti, ki je pil v oni svoji dobi vir čiste navdušenosti in ljubezni do vsega, kar daje, kar ustvarja, kar snuje domača zemlja in nje rod. Sto in tisočkrat blagruje šolo, ki mu je odprla vhod v širi domači svet.

Ni mi moči, da bi poročal natančno o šolstvu na narodopisni razstavi v Pragi. Čas mi je bil prekratko odmerjen, nego da bi si mogel vse ogledati takó, kakor je vestnemu in natančnemu poročevalcu potreba. Trebalo bi po mojih mislih in po mogočnem vtisku te izložbe najmanje dobrih štirinajst dni, ko bi hotel podati jasno sliko tega, kar je zbrala dolga doba neumornega, vzglednega delovanja obiskovalcu v kritiško ogledovanje. Vem, da je prišel gledalec za gledalcem v oni paviljon in takó naglo obračal oko na levo in desno, kakor človek, ki ga dovede pot spomladi v cvetoči vrt, ko hoče z jednim pogledom prenesti v svojo dušo lepi obraz božje-krasne vesne. In bil sem tudi jaz tak, zakaj odzunaj je res vrgla pomlad češkega dela slave svoje lice na prej prazni svet, in njemu, ki je prišel od daleč, bilo je treba hiteti s korakom, z očesom, z duhom in s srcem. In hitel sem, kolikor se je dalo. Danes poročam nekoliko po tem, kar sem si ohranil v spominu, nekoliko po svojih zapiskih in nekoliko po „Katalogu školského oddělení na národopisné vystavě českoslovanské v Praze.“ Ta katalog, ki natančno opisuje omenjeni šolski oddelek, šteje v mali osmerki 251 strani!

Glavni paviljon je takó razdeljen:

1. Muzej Komenskega.
2. Slavnih pedagogov dvorana.
3. Statistični pregled sedanjega stanja narodn. šolstva.

- II. Telesna vzgoja čeških otrok.
4. Antropologija.
5. Zdravoslovje.

6. Telovadba.
7. Društva za uravnavo igrišč, bivanja v počitkih, za hrano in obleko otrok.

III. Vzgoja zunaj šole.

8. Igra, igrače, pesmi in govor.
9. Otroška gledališča.
10. Literatura za mladino.
11. Materne šole (zavetišča.)

IV. Učni predmeti v ljudski in meščanski šoli.

12. Nravna vzgoja.
13. Računstvo.
14. Risanje v ljudski šoli.
15. Ženska ročna dela.

V. 16. Češki jezik.

17. Pisanje.
18. Petje in godba.
19. Deška ročna dela.

VI. 20. Risanje v meščanski šoli.

21. Risanje.
22. Zemljepisje in zgodovina.
23. Prirodopisje.
24. Prirodoslovje.

VII. Stara šola.

25. Zgodovinski statistični pregled.

Učni predmeti.

26. Verouk.
27. Jezik češki.

V drugem paviljonu so ti razdelki:

I. Ženski zavodi.

1. Mestna dnevna nadaljevalna šola v Pragi.
2. Trgovska in obrtnijska šola z obrtom se pečajočega ženstva v Pragi.
3. Nadaljevalni tečaj na Kraljevih Vinohradih.

28. Računstvo.
29. Pisanje.
30. Risanje.
31. Zemljepisje in zgodovina.
32. Prirodopisje in prirodoslovje.

Nravna vzgoja.

33. Pohvala in kazni.

Notranja šolska uprava.

34. Red in zakon.
35. Matrike, katalogi, izkazi itd.
36. Izpričevala.
37. Šolske kronike.

Učiteljstvo.

38. Spominki zaslužnih učiteljev.
39. Službe.

Organizacija učiteljstva.

40. Osrednja društva.
41. Učiteljska društva.

Dela učiteljev.

42. Pedagoška literatura za učitelje.
43. Učiteljski časopisi.
44. Strokovni tečaji.
45. Specijelni diagrami iz posameznih okrajev o šolah, učiteljstvu in šolski mladini.

VIII. 46. Načrti, modeli in slike šolskih poslopij.

4. Kmetijska šola v Brnu.
5. Gospodinska šola v Stěžeráh.
6. Čipkarska šola v Vambergu.

II. Nadaljevalne šole za knjigovodstvo.

7. Nadaljevalna trgovska šola.
8. Nadaljevalna obrtnijska šola.
9. Nadaljevalna gospodinska šola.

III. Humanitni zavodi za mladino.	13. Zavod za gluhoneme.
10. Vzgojevališča.	14. Zavetišča.
11. Zavod za idijote.	15. Johaneum.
12. Zavod za slepe.	16. Sirotišnice.

Sama ta razdelitev nam kaže, kakó natančno je bila urejena in sestavljena razstava češkega šolstva. Zanj so delali vsi češki učitelji in učiteljice. In delati so morali mnogo časa, da so storili to, kar se je videlo. Z ureditvijo in razdelitvijo razstave same pa je imelo posla 63 najboljših čeških šolnikov, kateri so si med seboj razdelili primeroma ogromno delo. Jeden je prevzel ureditev razstave stare šole, drugi nove šole, tretji meščanske šole, četrti nadaljevalnih šol; učiteljice so urejevale sosebno deklških šol razstavo, drugi učitelji zopet mladinske spise, pedagoške knjige in časopise, izdelke šolske mladine bodisi pismene, risarske ali ročna dela. Kratko rečeno: h končnemu delu, k razporedbi nakopičenega, od vseh krajev češke zemlje doposlanega blaga so stopili učitelji in učiteljice, ki so se čutili dovolj močne, da so zmogli toli veliko nalogo takó, da je bila nje rešitev v čast in ponos skupnega češkega učiteljstva in šolstva. A tudi kdo drugih, ki je videl razstavo češkega šolstva, rečem naravnost, da tudi jaz sam — zahrepenel je gotovo v misli na svojo domovino, da bi zamogel kdaj gledati na rodnem svetu tako podobo prve in glavne narodove omike, da bi z jednim samim globokim pogledom mogel presoditi njega izobrazbo, razvoj in napredek, kateremu je podlaga ljudska šola. Po izobrazbi prostega naroda se sodi moč celega naroda. In mislim, da bi iz naše razstave našega šolstva tudi tuji učitelji nesli vroče srce polno prepričanja, da naš rod več ne životari, ampak že davno živi in to krepko živi! Iz ravno tega vzroka, iz vzroka namreč, da je mogel kolikor toliko pazen ogledovalec šolske razstave v Pragi posneti pojem o izobrazbi češkega kmeta, o delovanji narodne češke šole v mestu in vasi, o nje odločilnem vplivu na razvitek prostega ljudstva in zató na bodočnost celega naroda, bila je na razstavi zastopana samo ljudska šola, življenska potreba narodova, in poleg nje meščanska šola — torej samo to, kakor je pripomnil neki čuvaj pri vhodu v glavni paviljon, kar je res narodnega in narodovega.

Čas in prostor sta mi prekratko odmerjena, da bi mogel vse oddelke natančneje opisati. Hočem samo nekatere. Obiskovalcu razstave je gotovo najbolj imponoval muzej Komenskega in slavnih pedagogov dvorana. V sredi paviljona je stala velika soha Komenskega. Komenski zre z resnim obrazom pred se, v desnici drži pisalo, v levici svoj orbis pictus. Ob vznožji podstavka so stali štirje doprsni kipi,

med njimi pa omare z razstavljenimi predmeti. Po stenah vise razne Komenskega podobe in spominki, na zadnji steni za veliko soho pa krasna Brožikova slika, ki predstavlja Komenskega, ko piše svojo didaktiko. Drugih predmetov je v tem muzeji 293. In to so razni medaljoni, slike, reprodukcije rokopisov, prepisov in prvih natiskov njegovih knjig; kraji, kjer je Komenski živel; filozofski, nabožni, historiški in poetiški spisi Komenskega in končno spisi o Komenskem. Videl sem tu knjige češke, laške, francoske, nemške, hrvaške, ruske — med nemškimi tudi Laibacher Schulzeitung — a našel nisem nikjer slovenske, dasi sta naša šolska lista o Komenskem mnogo pisala in dasi imamo njega didaktiko v svojem prevodu. Ne vem in tudi pozvedeti nisem mogel, kje je temu vzrok. Ta muzej je prav za prav stalen. Ustanovili so ga v Pragi v letih 1890.—93., sedaj so ga le na razstavišče prenesli. Ta muzej hrani časten in vreden spomin velikega pedagoga, nesmrtnega rojaka Jana Amosa Komenskega!

Dvorana slavnih pedagogov je razdeljena v tri skupine. V njih so hranjene slike, spisi in opisi znamenitih čeških pedagogov in šolnikov: Jana Husa, Karla Sl. Amerlinga, J. Svobode, J. K. Škode, G. Ad. Lindnerja itd. — (Dalje prih.)

Listek.

(Spisal Fr. Črnagoj.)

Potres.

(Dalje.)

Zasmejal se mi je, ko je ugledal moje prestrašeno lice in ponudil mi sedež. Sedel sem ter pripovedoval — — — kar se strese in — — — v treh korakih sem bil zunaj pa tudi že na dvorišči, od koder sem se plah oziral na vse strani. — Klicali so me nazaj, prosili me, ponujali mi jedi — — — vina — — — vse zaman!

„Veste kaj“, pravim jim, „kogar je tako mikastilo, kot je mene nocoj, mi ne bode zameril moje prestrašenosti! Tja-le gor me pa zdaj-le ne zwabite niti z najboljšim nadevanim želodčkom.“

Oni pa so se mi smejali — — vendar mi je gospa Ivanova postregla tudi sredi dvorišča z mesom in vinom. Postavila je tja dva stola, naložila na jednega jedil in — — — zajtrkoval sem prav „regementno“!

Šel sem zopet domu. Svoje „čebele“ sem dobil že izven ulnjaka na solnci. Ker sem videl, da shajajo tudi brez mene, korakal sem proti šoli.

Pred župniščem je stala polovica župljanov, ki so si obupno ogledovali cerkev, šolo in župnišče ter si odkrivali svojo nastalo bedo.